

LA PARRÒQUIA DE SANTA MARIA DE CAMPRODON

Llorenç Birba i Perramon

L'establiment de la nostra parròquia l'hem de situar a començaments del segle X. La referència documental de la consagració de l'església de Sant Pere de Camp-rodó (Camporotundo), el 27 de novembre del 904, constitueix la partida de naixement de la parròquia. Parròquia, però, d'un veïnat de vil·les o masies disseminades en el que, més tard, seria el terme de Freixenet i, alguna, inclús, més allunyada.

La fundació del monestir i la destinació d'aquella església per al servei de la comunitat benedictina no alterà pas, de moment, les funcions de la parròquia. Amb el temps, però, aqueixa servitud per part del monestir els degué crear algun problema i s'arribà a la conclusió d'edificar una nova església, per atendre exclusivament les necessitats parroquials.

La construcció d'aquesta nova església fou entre el final del segle X i el començament de l'XI. A la butlla del Papa Benet VIII, del 1017, ja hi consta l'església de Santa Maria, parròquia. Així tenim constància del primer temple dedicat a Santa Maria, amb el títol parroquial que, un segle abans, s'havia donat al de Sant Pere.

Probablement es tractaria d'una construcció molt simple i petita, tota vegada que, al cap de cent anys - finals del segle XI -, té lloc una nova consagració. Es va reformar? Es va engrandir?

Del portal d'aqueixa església, encara que d'uns anys més tard, en degueren sortir aquells quatre capitells que estigueren a la portalada de l'actual Santa Maria i que, mossén Tusell, destinà com a suport de la mesa de l'altar major.

És una llàstima que no quedi cap rastre de la Santa Maria romànica ni de la Sant Pere pre-romànica. Fa molts anys que quedarien abandonades i substituïdes per noves construccions; la de Sant Pere per l'actual del segle XII i, la de Santa Maria, que devia ésser insuficient dos segles després d'aquella consagració, creà la necessitat d'una de nova. Així s'emprengué l'edificació d'un gran temple, potser massa gran per les possibilitats de la parròquia i les vicissituds que hagué de viure la nostra vila. I si dic massa gran és perquè hagué de transcórrer molt de temps fins que es pogué acabar i, segurament, amb moltes penes i treballs.

Iniciada l'obra, probablement a començaments del segle XIV, es poden admirar, al centre de l'església, dues capelles per banda, perfectes, dintre l'estil de l'època; dues més, les del fons, ja semblen d'una construcció més tardana i n'hi ha d'altres d'època barroca. La nau que, si s'hagués pogut acabar al seu temps, hauria tingut una gran alçada, no es va cloure fins al segle XVI, sacrificant les normes de l'esvelt art gòtic i deixant les voltes a un nivell tan baix, que crida particularment

l'atenció. En Josep Roger, de can Renart, deia que tenia forma de tartana i que el cap militar de la Vila no l'havia deixada pujar més per no perjudicar el domini des del castell.

De totes maneres un detall molt simptomàtic dona a entendre ben clarament que fou necessari un acabament ràpid i amb pocs mitjans. Sobre el coronament de les voltes de les capelles gòtiques laterals s'acaba la paret de carreus. Els arcs i nervadures de la volta central ja no són gaire més alts i els trossos de paret des de la línia dels carreus fins a la punta dels arcs, és amb obra basta i pedres sense carejar. També s'ha insinuat la possibilitat d'una volta inicial amb bigues i fusta, però no la veig efectiva amb la poca altura dels arcs torals. Serà interessant que algun dia es pugui aclarir aquest dilema.

Cirici i Pellicer considera les voltes de finals del segle XVI. Una referència a l'arxiu parroquial, del 1584, cita Santa Maria vella i Santa Maria nova, ja com a parròquia. Una altra referència de l'arxiu diu que l'any 1677 es féu la sagristia i que s'acabà la volta del presbiteri. Quan l'ocupació francesa del 1689, s'aixecaren uns plànols de la vila on s'hi aprecia amb detall l'església de Santa Maria, però amb l'entrada al fons de la nau, de cara a l'altar major. També a l'arxiu parroquial consta que el 1710 fou començada la capella dels Dolors; s'interrompé l'obra per ordre del veguer i cònsols de la vila, amb motiu d'un plet contra la comunitat de preveres de la parròquia i, finalment, fou acabada i beneïda l'any 1722. A la portalada actual que es degué obrir en fer la capella dels Dolors, s'hi va preveure un pis destinat a l'arxiu i s'hi féu un balcó just sobre la portalada, que també crida molt l'atenció. Aquesta entrada, amb la data 1791, a la dovella central, s'adornà amb unes columnes barroques sostenint les romàniques amb aquells quatre capitells que ara són a l'altar major, i que fa suposar que pertanyien a l'església parroquial romànica.

Les dedicacions d'altars poden haver canviat amb el temps. L'any 1936 hi havia pel cantó de l'evangeli i des del presbiteri: el de Sant Víctor, Sagrat Cor, Sant Patllari, de la Sang i del Roser; pel cantó de l'epistola: Sant Francesc, la Puríssima, Sant Josep i, al final, la Sagrada Família. Tinc notícia que hi havia existit el del Sant Esperit i un a Sant Jaume. També hi havia la devoció a Sant Sebastià però, no sé si amb altar propi. El de Sant Patllari hi havia estat traslladat de l'església de Sant Pere. Sobre l'altar de Sant Víctor hi existí el cor. De la música i cants de les funcions religioses se'n cuidaven les monges de l'Immaculat Cor de Maria, participant-hi també les noies estudiants de piano, alumnes de la Mare Joaquina. Aqueixes monges que ocuparen les dependències del monestir de Sant Pere, tingueren un accés directe per un corredor de fusta, en part aeri, com un veritable pont, des del seu convent fins al cor de Santa Maria.

L'any 1933 mossèn Tusell féu la casa rectoral en el lloc que ocupava la sagristia, ampliat una mica per la part de llevant.

Fins aquí tenim una breu referència sobre els orígens i sobre l'actual església que, amb una pacient recerca de més informació, es podria ampliar degudament. Seria ben interessant de poder concretar molts detalls, conèixer els efectes d'alguns incendis, del terratrèmol del dia de la candelera de 1428 i les conseqüències de les accions de guerra contra el castell i la població.

Això a part, potser és convenient de recordar que, en un principi, depenia del monestir i de l'abat. Més tard, el rector venia nomenat pel bisbe de Girona i, alguna vegada, s'havien creat tensions entre el bisbe i l'abat i, en conseqüència també, entre el monestir i la parròquia.

Una nota a la "Historia de Camprodon" diu que a l'any 1676 hi havia nou preveres i el rector i, uns anys més tard, el 1709, eren vint els capellans que constituïen la comunitat de la parròquia. A finals del primer quart d'aquest segle el rector era ajudat per dos vicaris. Tenien també al seu càrrec la capella de l'Hospital (Germanes de Sant Josep) i la capella de les monges de l'Immaculat Cor de Maria. A la vegada atenien les parròquies de Bolòs i Creixenturri.

El procés multisecular d'amortització anteriorment ja havien decidit de fer-ho Godoy l'any 1789, Josep I el 1809 i les Corts de Cadix el 1813. De tots aquests intents, el que va tenir més transcendència fou l'últim, que constituï el germen i l'origen de les desamortitzacions que havien d'ésser programades durant el període absolutista (Reis de 1815 i 1818) i, sobretot, durant el Trienni Constitucional.

Malgrat la poca atenció que hem hi ha prestat, la desamortització dura a terme entre 1820 i 1823 de tan important, que assenta les bases jurídiques d'altres futures, la seva experiència serví de punt de partida a les següents i, en definitiva, va tenir per ella mateixa un pes específic molt notable. Basament fou la primera desamortització vuitcentista, en virtut de la qual fou venuda, en subhasta pública, una gran quantitat de béns eclesiàstics, a despit de l'oposició de la jerarquia i de la clerecia en general.

Aquests dos paràgrafs que ens fan com d'entrada a la nostra col·laboració, incideix també l'estudi que Juan Bienes i Blasco ha dedicat no fa gaire, a la desamortització del trienni constitucional al País Valencià.⁽¹⁾

La bibliografia que fa relació amb el tema és poca, sobre tot si la comparem amb la de la desamortització gran i definitiva de Mendizábal, però i precisament aquesta circumstància treiem que acreix l'interès del document que oferim, emanat de l'Arxiu Diocesà, centrat en el monestir de Sant Pere de Camprodon i general en aquest període. Ja el 1915 el testimoni del canonge Barriquer és contundent: "Ni en las historias, ni en los numerosos manuscritos de la Congregación benedictina, que lleve examinados, hallé noticias concretas y por menudo referentes al monasterio de Camprodon en el período que historio. Es de suponer que por razón del decreto de 25 de octubre de 1820 la comunidad quedaba muy pronto disuelta, y el monasterio en manos laicas sobre todo tratándose de Camprodon, pueblo muy decidido liberal."⁽²⁾ No cal dir que la bibliografia posterior no ha pas millorat el tema.

El dia 1 d'octubre de 1820 fou aprovada a les Corts el decret de supressió dels ordes monacals i la reducció dels convents d'altres regulars, decret que Ferran VII signà el dia 25 i fou publicat tot seguit.

El document, que transcrivim al final, no diu pas relació amb les finques ni amb les rendes, ni tampoc amb l'arxiu, del qual en una altra ocasió, vam donar i contarem l'inventari, que es va fer el 16 de juny del 1840, de manament del Comissionat principal de la província.⁽³⁾ Ara i adés es tracta d'un petit inventari que de-